

ELEKTRONIZÁCIA A DIGITALIZÁCIA AKO PROSTRIEDOK ODŇATIA PRÁVA NA SÚDNU OCHRANU – VYBRANÉ ASPEKTY¹

ELECTRONIZATION AND DIGITALIZATION AS A MEANS OF DEPRIVATION OF THE RIGHT TO JUDICIAL PROTECTION – SELECTED ASPECTS

Vladimír Filičko², Michal Sokol³

<https://doi.org/10.33542/SIC2021-2-03>

ABSTRAKT

Autori sa v predložennom príspevku, na podklade komparatívnej analýzy dvoch recentných rozhodnutí Ústavného súdu Slovenskej republiky, venujú vybraným aspektom vplyvu elektronizácie na právo na súdnu ochranu. Uvedenú problematiku skúmajú v kontexte relatívne novej právnej úpravy upomínacieho konania, ktoré so sebou malo priniesť urýchlenie súdnych konaní a odbremenenie všeobecných súdov Slovenskej republiky od „jednoduchých sporov“. Autori hodnotia odlišný prístup Ústavného súdu Slovenskej republiky prezentovaný v dotknutých rozhodnutiach a na ich podklade ilustrujú prijateľnosť, resp. neprijateľnosť prijatých právnych záverov.

ABSTRACT

In the presented article, based on a comparative analysis of two recent decisions of the Constitutional Court of the Slovak Republic, the authors focus on selected aspects of the impact of electronization on the right to judicial protection. Authors examine this matter in the context of a relatively new type of legal proceedings, which should result in the acceleration of court proceedings and the relief of the general courts of the Slovak Republic from less complicated disputes. The authors evaluate the different approach of the Constitutional Court of the Slovak Republic presented in the presented decisions and on their basis, they illustrate the acceptability or unacceptability of the legal conclusions reached.

I. ÚVOD

Spoločne s rozvojom elektronickej komunikácie a digitálnych technológií rastie aj snaha zákonodarcu o ich využitie v rámci súdnych procesov, a to so zreteľom na urýchlenie prístupu k spravodlivosti. Uvedená požiadavka bola v rôznych modifikáciách premietnutá aj do nových procesných kódexov a súvisiacich právnych predpisov. Vyústením tejto snahy je možnosť, resp. v niektorých prípadoch explicitná povinnosť elektronickej komunikácie právnych zástupcov účastníkov konania so súdmi Slovenskej republiky.⁴

¹ Príspevok je čiastkovým výstupom projektu VEGA 1/0765/20 „Ochrana ľudských hodnôt v súkromnom práve v kontexte moderných trendov a prebiehajúcej rekodifikácie súkromného práva“ a bol podporený Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0424.

² JUDr., PhD., Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Slovenská republika
University of Pavol Jozef Šafárik in Košice, Faculty of Law, Slovak Republic.

³ Mgr., Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Slovenská republika
University of Pavol Jozef Šafárik in Košice, Faculty of Law, Slovak Republic.

⁴ K problematike praktického využívania elektronických nástrojov pozri aj TREŠČÁKOVÁ, D. - MICHALOV, L.: Elektronické dokumenty - ich reálne využitie a aplikácia pri riešení sporov vzniknutých z elektronického obchodovania. In: Právo, obchod, ekonomika V. : zborník vedeckých prác. - Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015. s. 488 – 499.

Preferenciu elektronickej komunikácie možno okrem iného badať aj v ustanovení § 11 ods. 2 zákona č. 307/2016 Z. z. o upomínacom konaní a o doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o upomínacom konaní“), podľa ktorého platí, že ak sa voči platobnému rozkazu vydanému v upomínacom konaní podáva odpor elektronickými prostriedkami, musí byť podaný prostredníctvom na to určeného elektronického formulára, ktorý musí byť zároveň autorizovaný podľa osobitného predpisu.⁵ V prípade, ak podmienka využitia určeného elektronického formulára nie je splnená, súd v zmysle § 12 ods. 1 písm. c) zákona o upomínacom konaní odpor odmietne.

V uvedených intenciách je možné polemizovať o prípustných hraniciach medzi zachovaním práva na súdnu ochranu a požiadavkou zrýchleného rozsúdenia sporu.⁶ Prílišná a výsostne formalistická snaha o zrýchlenie (nielen) upomínacieho konania vo svojom ústavnoprávnom kontexte vykazuje určité úskalía, ktoré môžu nespochybniteľne vyústiť do závažného porušenia práva na súdnu ochranu garantovaného čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. (ďalej len „Ústava SR“).

V nasledujúcej časti zamierame svoju pozornosť na prezentáciu skutkového a právneho základu, ako aj komparáciu odlišných prístupov rôznych senátov Ústavného súdu Slovenskej republiky v jeho dvoch recentných rozhodnutiach, a to v nadväznosti na možné porušenie práva na súdnu ochranu.

II. VŠEOBECNE O UPOMÍNACOM KONANÍ

Upomínacie konanie⁷ reglementované zákonom o upomínacom konaní predstavuje jeden zo širokého diapazónu prostriedkov, ktorými sa zákonodarca snaží o urýchlenie súdnych konaní. Z dôvodovej správy k zákonu o upomínacom konaní⁸ vyplýva, že všeobecné súdy boli zahŕtené množstvom návrhov na vydanie platobných rozkazov vo vzťahu k peňažným pohľadávkam veriteľov, pričom upomínacie konanie má predstavovať „elektronickú“ alternatívu k už existujúcemu režimu platobného rozkazu, ktorý je upravený v zákone č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „CSP“).

Podstatou implementovania danej právnej úpravy do nášho právneho poriadku je „zautomatizovanie“ vydávania platobných rozkazov, ktoré sa má dosiahnuť vytvorením štandardizovaných elektronických formulárov, ktoré sú jednoduchšie spracovateľné súdnymi informačnými systémami.⁹ Očakávaným výsledkom je v danom prípade skrátenie trvania súdnych konaní a odbremenenie súdov.

Napriek zjavne prijateľnému a nespochybniteľne vítanému cieľu zákona o upomínacom konaní možno konštatovať, že v praktickej rovine vyvstala závažná otázka určenia prijateľnej rovnováhy medzi potrebou urýchlenia konania a zásahom do práv jeho účastníkov.

Koncepcia upomínacieho konania vychádza z pomerne prísnej premisy, podľa ktorej zameškanie, prípadne nesplnenie iných formálnych náležitostí odporu ako jediného prostriedku obrany žalovaného v upomínacom konaní vyústi do v zásade nezmeniteľnej prehry. Je zrejmé, že táto konštrukcia má vysoký potenciál výrazným spôsobom zasiahnuť do majetkovej sféry

⁵ Bližšie pozri ustanovenie § 23 zákona č. 305/2013 Z. z. o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o e-Governmente).

⁶ Konkrétnejšie k otázke základných práv pozri aj: MAJERČÁK, T.: Ústavná koncepcia osobných práv a slobôd. In: Právny obzor: teoretický časopis pre otázky štátu a práva. roč. 91, 2008, č. 1. s. 16 – 29. ISSN 0032-6984.

⁷ Z komparatívneho hľadiska k otázke upomínacieho konania pozri aj: CHALUPA, R.: Rozkazní a upomínací řízení ve věcném záměru ČRS. In: LAVICKÝ, P. - DOBROVOLNÁ, E. - VALDHANS, J. (eds.): DNY PRÁVA 2018 – DAYS OF LAW 2018, Část VI. Reforma civilního procesu. Sborník z konference. Brno: Masarykova univerzita, 2019. s. 49 - 60. alebo ŘEHULOVÁ, L.: Upomínací řízení v německém civilním procesu aneb jak vymoci peněžitou pohledávku za německým dlužníkem. In: Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví. Praha: C.H. Beck. roč. 18, 2010, č. 9. s. 315 – 322. ISSN 1210-6410.

⁸ Dôvodová správa k zákonu o upomínacom konaní, dostupné na webovej adrese: <https://www.najpravo.sk/dovodove-spravy/rok-2016/307-2016-z-z.html>.

⁹ Tamtiež.

žalovaného. Zastávame názor, že práve uvedená skutočnosť je dôvodom pre príležitostné zohľadnenie výnimočných skutočností, ktoré môžu v tom-ktorom prípade nastať.

Vyššie špecifikované úvahy budeme bližšie konkretizovať na praktických príkladoch súvisiacich s dvoma rozhodnutiami Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „Ústavný súd SR“), ktoré boli vydané v rovnakom období, vychádzajú z obdobného skutkového stavu, avšak závery prijaté rôznymi senátmi sú diametrálne odlišné.

III. UZNESENIE ÚSTAVNÉHO SÚDU SR I. ÚS 472/2020

Predmetom záujmu ústavného súdu sr v prvom prípade (ďalej len „rozhodnutie č. I“) bola sťažnosť sťažovateľa, ktorý bol v upomínacom konaní v postavení žalovaného. Okresný súd banká bystrica vydal v uvedenej veci platobný rozkaz a spoločne s poučením ho doručil sťažovateľovi. Prostredníctvom svojho právneho zástupcu podal sťažovateľ voči platobnému rozkazu v zákonom stanovenej lehote odpor. Tento však nebol podaný prostredníctvom na to určeného elektronického formulára v zmysle zákona o upomínacom konaní, a to z dôvodu, že portál ežaloby, prostredníctvom ktorého sa predmetný formulár zasiela súdu, mal v konkrétny deň technický výpadok. Vzhľadom na uvedenú skutočnosť a v snahe o dodržanie zákonom stanovenej lehoty bol odpor podaný alternatívnou formou, a to prostredníctvom portálu slovensko.sk - služby všeobecná agenda. Teda spôsobom, ktorý je pri doručovaní podaní súdom v „štandardnom“ sporovom konaní plne akceptovaný.

okresný súd banká bystrica následne konštatoval, že odpor sťažovateľa síce bol podaný včas, bol vecne odôvodnený a dokonca autorizovaný, avšak výlučne z dôvodu, že nebola splnená formálna požiadavka vyžadovaná zákonom o upomínacom konaní (odoslanie odporu prostredníctvom elektronického formulára), odpor sťažovateľa odmietol. V obdobných intenciách rozhodol okresný súd banká bystrica aj o následnej sťažnosti sťažovateľa, ktorou napádal uznesenie o odmietnutí odporu.

sťažovateľ v záujme ochrany svojich práv a za účelom odstránenia prílišného formalistického výkladu podmienok stanovených zákonom o upomínacom konaní zo strany okresného súdu banká bystrica podal podľa čl. 127 ústavy sr na ústavný súd sr sťažnosť. Ťažisko jeho argumentácie spočívalo v poukazaní na skutočnosť, že objektívne nie je schopný ovplyvniť fungovanie štátom prevádzkovaných portálov využívaných na elektronickú komunikáciu, a teda že v konkrétnom prípade bola zodpovednosť za výpadok portálu ežaloby prenesená na sťažovateľa v podobe odmietnutia odporu, ako i v tom, že striktné trvanie na formulárových podaniach môže predstavovať odopretie práva na súdnu ochranu.

ústavný súd sr uznesením¹⁰ ústavnú sťažnosť odmietol. V odôvodnení svojho uznesenia konštatoval, že keďže odpor nebol podaný prostredníctvom elektronického formulára tak, ako to vyžaduje zákon o upomínacom konaní, okresný súd banká bystrica rozhodol správne, keď odpor odmietol. Navyše, ústavný súd sr poukázal na alternatívnu možnosť – podať odpor listinnými prostriedkami. Z ústavnoprávneho hľadiska je teda dôležité, že sťažovateľ mal na výber ďalšiu alternatívu (listinnú formu podania odporu), a teda jeho práva nemohli byť rozhodnutiami okresného súdu banká bystrica porušené.

IV. NÁLEZ ÚSTAVNÉHO SÚDU SR III. ÚS 380/2020

Za zmienku stojí skutočnosť, že len niekoľko dní predtým, ako Ústavný súd SR rozhodnutím č. I odmietol sťažnosť sťažovateľa, iný senát Ústavného súdu SR rozhodol v skutkovo obdobnej veci o prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie, pričom predmetné konanie vyústilo do vydania nálezu, ktorým Ústavný súd SR naopak konštatoval porušenie práva sťažovateľa na súdnu ochranu podľa článku 46 ods. 1 Ústavy SR (ďalej len „rozhodnutie č. II“).¹¹

¹⁰ Uznesenie Ústavného súdu SR, č. k. I. ÚS 472/2020-20, zo dňa 20.10.2020.

¹¹ Nález Ústavného súdu SR, č. k. III. ÚS 380/2020-34, zo dňa 30.03.2021.

V prejednávacom prípade (obdobne ako v prípade rozhodnutia č. I) bol sťažovateľ v upomínacom konaní v postavení žalovaného. Voči platobnému rozkazu, ktorý vydal Okresný súd Banská Bystrica, podal odpor, ktorý však rovnako nespĺňal podmienku jeho odoslania prostredníctvom na to určeného elektronického formulára v zmysle zákona o upomínacom konaní. V dôsledku daného nedostatku bol odpor Okresným súdom Banská Bystrica odmietnutý. Navyše, na rozdiel od prvého uvedeného prípadu, v tejto situácii nebol dôvodom nepodania odporu na elektronickom formulári technický výpadok portálu eŽaloby.

Sťažovateľ v následnej ústavnej sťažnosti poukazoval na prílišný formalizmus zo strany Okresného súdu Banská Bystrica, ktorého dôsledkom bolo zvýhodnenie druhej strany. Sťažovateľovi bola odňatá možnosť predniesť pred súdom relevantné argumenty, resp. účinným spôsobom sa brániť.

Ústavný súd SR posúdil prístup Okresného súdu Banská Bystrica ako výsostne formalistický, nesledujúci účel zákona, ale iba jeho gramatický výklad.¹² Odmietnutím odporu výlučne z dôvodu, že nebol podaný na predpísanom elektronickom formulári, došlo *de facto* k odňatiu jedinej možnosti sťažovateľa sa v upomínacom konaní efektívne brániť. Okrem uvedeného Ústavný súd SR dôrazne poukázal na to, že právne predpisy nie je možné interpretovať výlučne iba z hľadiska doslovného textu, ale je potrebné približovať sa ich účelu. Napriek skutočnosti, že účelom zákona o upomínacom konaní je zrýchlenie konania, je nevyhnutné, aby aj v tomto prípade boli dodržané všetky záruky práva na spravodlivý proces. Ústavný súd SR preto v predmetnej veci konštatoval porušenie práva sťažovateľa na súdnu ochranu.

V. ROZBOR ROZHODNUTIA Č. I A ROZHODNUTIA Č. II

Z vyššie špecifikovaných rozhodnutí Ústavného súdu SR možno abstrahovať dva odlišné prístupy k potrebe splnenia podmienky odoslania odporu prostredníctvom určeného elektronického formulára v zmysle zákona o upomínacom konaní. Zastávame názor, že predmetná požiadavka má zaručene svoje logické opodstatnenie a pri dodržaní adekvátneho výkladu naplňa svoj primárny účel. Na druhej strane však otáznym zostáva, v akej miere je potrebné ju presadzovať.

Z povahy veci je zrejmé, že spracovanie štandardizovaného elektronického formulára prispôbenými informačnými systémami je pre súd podstatne jednoduchšie. Požiadavka „zvýšenia komfortu“ však podľa nášho názoru nemôže byť v každom prípade a kategoricky nadradená patričnej súdnej ochrane.¹³

Právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy SR v sebe okrem iného zahŕňa právo na prístup k nestrannému a nezávislému súdu.¹⁴ Ústavný súd SR v rozhodnutí č. II konštatoval, že „*Z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorú si osvojil aj ústavný súd, vyplýva, že „právo na súd“, ktorého jedným aspektom je právo na prístup k súdu, nie je absolútne a môže podliehať rôznym obmedzeniam. Uplatnenie obmedzení však nesmie obmedziť prístup jednotlivca k súdu takým spôsobom a v takej miere, že by uvedené právo bolo dotknuté v samej svojej podstate.*“¹⁵ Okrem uvedeného, Ústavný súd SR poukázal aj na pozitívny záväzok štátu aktívne zabezpečiť možnosť reálneho dosiahnutia garantovaných práv a slobôd, ako aj na princíp rovnosti zbraní, spočívajúci v rovnakej možnosti strán hájiť svoje záujmy.

¹² K teleologickému výkladu a gramatickému výkladu v podrobnostiach FÁBRY, B. - KASINEC, R. - TURČAN, M.: Teória práva. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 273 a nasl., s. 283 a nasl.

¹³ K otázke súdnej ochrany práv pozri aj VOJČÍK, P. a kol.: Občianske právo hmotné. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 171 – 177.

¹⁴ Bližšie BRÖSTL, A.: Právo na súdnu a inú ochranu. In BRÖSTL, A. a kol.: Ústavné právo Slovenskej republiky. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 187-188; DRGONEC, J. Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax. 2. prepracované a doplnené vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 877 a nasl.; SOMOROVÁ, L.: Súdna moc v Slovenskej republike (Všeobecné súdy). In PALÚŠ, I. - SOMOROVÁ, L.: Štátne právo Slovenskej republiky. 3. vydanie. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2014, s. 387 a nasl.

¹⁵ Bližšie pozri bod 20 Nálezu Ústavného súdu SR, sp. zn. III. ÚS 380/2020-34, zo dňa 30.03.2021.

V načrtnutých intenciách sa tak Ústavný súd SR musel vysporiadať s otázkou, či odoslanie odporu prostredníctvom elektronického formulára predstavuje prijateľné obmedzenie práva na prístup k súdu, resp. či daný postup možno považovať za ústavne konformný, neporušujúci právo na súdnu ochranu a princíp rovnosti zbraní. Ústavný súd SR v rozhodnutí č. II ponúkol racionálne zdôvodnenie neprijateľnosti takejto konštrukcie a ustálil, že bezbrehé nasledovanie gramatického výkladu ustanovenia § 12 ods. 1 písm. c) zákona o upomínacom konaní sa *de facto* mína materiálnemu účelu zákona o upomínacom konaní ako celku, ktorý spočíva iba vo vytvorení rýchlejšej alternatívy vydávania platobných rozkazov.¹⁶ Navyše, uvedený postup nepomerným spôsobom zvýhodňuje druhú stranu, keďže týmto sa jej odníme jediná relevantná možnosť účinne brániť svoje práva.

Naproti tomu, Ústavný súd SR prezentoval v rozhodnutí č. I výklad, ktorý má výsostne formalistický charakter a podľa nášho názoru je ústavne neudržateľný. Z uvedeného rozhodnutia je zrejmé, že príslušný senát sa obmedzil výlučne na posudzovanie splnenia formálnych požiadaviek zákona, a to bez akejkoľvek hlbšej analýzy súvisiacich okolností. Je nutné opätovne pripomenúť, že v tomto prípade nedošlo k podaniu odporu na elektronickom formulári výlučne z dôvodu technickej nedokonalosti štátom prevádzkovaného portálu.

Práve uvedený nedostatok portálu eŽaloby prináša do komparácie a hlbšej analýzy oboch rozhodnutí Ústavného súdu SR zaujímavý aspekt. Je potrebné zdôrazniť, že v prvom prípade bola prítomná reálna snaha sťažovateľa o využitie možnosti odoslať odpor prostredníctvom na to určeného elektronického formulára tak, ako to predpisuje zákon o upomínacom konaní, čo však z dôvodu technického nedostatku, ktorý sa nevyskytol na strane sťažovateľa, nebolo v daný moment možné. Napriek tomu Ústavný súd SR túto skutočnosť vôbec nevzhladol a alibisticky sa obmedzil iba na konštatovanie o existencii alternatívneho odoslania odporu, a to v listinnej forme. Na strane druhej, zo skutkového stavu druhého popisovaného prípadu nevyplýva snaha sťažovateľa o odoslanie odporu na predpísanom elektronickom formulári, ba nedošlo ani k namietnutiu nefunkčnosti portálu eŽaloby. Odpor bol jednoducho odoslaný elektronickými prostriedkami bez splnenia podmienky využitia elektronického formulára. Ústavný súd SR v danom kontexte prijal diametrálne odlišný záver a rozhodol o porušení práv sťažovateľa.

Komparácia daných rozhodnutí tak môže navodiť dojem, že sťažovateľ, ktorý povinnosť danú zákonom objektívne splniť nemohol, bol za jej nesplnenie v zásade „potrestaný“, avšak sťažovateľ, ktorý sa o splnenie danej povinnosti ani preukázateľne nesnažil (resp. uvedenú skutočnosť v ústavnej sťažnosti nenamietal), bol úspešný a Ústavný súd SR konštatoval porušenie jeho základných práv. Zastávame názor, že nastolená situácia zásadným spôsobom deformuje a podryva právnu istotu a z hľadiska vnímania spravodlivosti predstavuje významný lapsus.¹⁷

Okrem uvedeného je nutné zdôrazniť, že pokiaľ zákon priznáva účastníkovi konania určitú lehotu na realizáciu úkonu (napr. 15 dní na podanie odporu), je zároveň nutné, aby účastník konania mal aj reálnu a objektívnu možnosť kedykoľvek počas tejto lehoty úkon vykonať. Aj v prípade, ak by sa účastník konania rozhodol úkon vykonať (napr. podať odpor) v posledný deň lehoty o 23:59, musí mu byť táto možnosť (najmä v dobe zvyšujúcej sa požiadavky elektronizácie zo strany štátu) objektívne daná. Podľa nášho názoru predstavuje uvedená skutočnosť integrálny aspekt práva na súdnu ochranu ako aj spravodlivosti samotného konania. Zároveň nemôže obstať prípadná argumentácia založená na prostom konštatovaní, že úkon

¹⁶ K otázke postavenia dôvodovej správy pri zisťovaní úmyslu zákonodarcu v procese kreovania právneho predpisu bližšie pozri MALANÍK, M.: Důvodové zprávy a úmysl zákonodárce: teoreticko-empirický pohled. In: Časopis pro právní vědu a praxi. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta. roč. XXIX, 2021, č. 2. s. 325 – 343. ISSN 1805-2789. DOI: <https://doi.org/10.5817/CPVP2021-2-6>.

¹⁷ K výkladu základných právnych hodnôt pozri: VEČEŘA, M. - GERLOCH, A. - SCHLOSSER, H. - BERAN, K. - RUDENKO, S.: Teória práva. 5. rozšírené a doplnené vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, 2013. s. 320 a nasl.

„mohol byť urobený skôr“. Zastávame názor, že každý deň určitej (napr. 15 dňovej) lehoty musí byť vnímaný rovnocenne a adresátov právnych noriem nemožno kategorizovať na základe toho, či úkon vykonal v prvý alebo v posledný deň stanovenej lehoty.

V obdobných intenciách sa nemožno stotožniť ani s argumentáciou Ústavného súdu SR o listinnej alternatíve podania odporu prezentovanej v rozhodnutí č. I. Z odôvodnenia rozhodnutia je totiž zrejmé, že Ústavný súd SR sa z hľadiska posudzovania ústavnosti postupu Okresného súdu Banská Bystrica pri odmietnutí odporu obmedzil výlučne na to, či sťažovateľ mal alternatívnu možnosť k elektronickému podaniu odporu.

Napriek skutočnosti, že zákon o upomínacom konaní umožňuje voľbu medzi elektronickým a listinným podaním odporu, za žiadnych okolností nemôže byť táto voľba na neprospech účastníka konania. Okrem uvedeného, ak by účastník konania podával odpor v posledný deň lehoty a po uzatvorení pôšt, je zrejmé, že iná alternatíva ako podanie odporu elektronickými prostriedkami neprichádza do úvahy (teda okrem zložitejšieho doručovania mailom spojeného s potrebou následného doplnenia podania). V prípade, ak by v danom momente došlo k technickému výpadku portálu eŽaloby, cez ktorý by mal byť odpor podaný, účastník konania by *de facto* stratil efektívnu možnosť obrany, pretože aj ak by doručil odpor včas, bol by vecne odôvodnený a autorizovaný, ale inou formou (napríklad cez portál slovensko.sk službu Všeobecná agenda), napriek skutočnosti, že súd by odpor riadne obdržal, bol by odmietnutý. V uvedenej súvislosti je možné poukázať aj na už spomenutý argument „úkon mohol byť vykonaný skôr“, ako aj na jeho neprípustnosť.

Ústavný súd SR rozhodnutím č. I fakticky preniesol zodpovednosť za nefunkčnosť elektronických prostriedkov, ktorých prístupnosť a funkčnosť má garantovať štát, na sťažovateľa. Zastávame názor, že uvedené je v demokratickej spoločnosti, snažiacej sa o modernizáciu a implementáciu dostupných technologických vymožeností aj do tejto oblasti života, maximálne neprípustné.

Ústavný súd SR ďalej argumentoval tým, že účelom podávania odporov prostredníctvom elektronických formulárov je zrýchlenie konania. Dôsledkom nesplnenia tejto podmienky (aj v zmysle zákona o upomínacom konaní) je odmietnutie odporu. Zastávame názor, že síce na strane jednej možno požiadavku zrýchľovania konaní považovať za plne legitímnu, na strane druhej nemôže byť nadradená nad garantované práva a slobody. V danej súvislosti považujeme za prekvapivý spôsob, akým sa Ústavný súd SR v rozhodnutí č. I s danými skutočnosťami vysporiadal. Výsostne formalistické posúdenie, bez zohľadnenia akýchkoľvek špecifik a reálií konkrétnej situácie, predstavuje nebezpečný precedens. Navyše, odôvodnenie predmetného rozhodnutia navádza dojem snahy Ústavného súdu SR sa predmetnej veci „zbaviť“ bez hlbšieho posúdenia a skúmania potenciálnych porušení práv sťažovateľa.¹⁸

Ako sme už uviedli, rýchlosť konania predstavuje významný prvok, a to aj v kontexte posudzovania konania ako celku z hľadiska spravodlivosti. V prezentovaných prípadoch je však zrejmé, že pre ich dôkladné vyriešenie je nutné dôkladne vyvažovať rýchlosť konania a právo na súdnu ochranu. Podľa nášho názoru už samotné elementárne chápanie spravodlivosti indikuje značný nepomer medzi týmito hodnotami. Dosiahnutie zrýchlenia konania formalistickým nasledovaním znenia zákona a rezultujúcim odmietnutím poskytnutia patričnej súdnej ochrany jednému z účastníkov konania jednoznačne nepredstavuje vhodnú cestu. Zjednodušene povedané, zrýchlenie konania tým, že dôjde k odmietnutiu podania účastníka konania čisto z dôvodu nesplnenia jednej formálnej požiadavky a tým aj k skončeniu konania, nie je optimálnym riešením. Namiesto toho sa vytvára priestor pre zlepšovanie elektronických komunikačných prostriedkov zo strany štátu, ktorý bude účastníkom konania garantovať

¹⁸ Zohľadňovanie kontextu konkrétnych okolností je významné nielen z hľadiska koncipovania súdnych rozhodnutí, ale aj problematiky argumentácie k nim vedúcim. K uvedenému bližšie pozri: TVRDÍKOVÁ, L.: Dôležitosť kontextu pri používaní judikatúry. In: Časopis pro právní vědu a praxi. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta. roč. XXVIII, 2020, č. 4. s. 587 – 612. ISSN 1805-2789. DOI: <https://doi.org/10.5817/CPVP2020-4-3>.

možnosť efektívneho uplatnenia ich práv a súdom poskytne možnosť zjednodušeného spracovávanía podaní.

Je nutné taktiež podotknúť, že akumulácia rozhodnutí obdobných rozhodnutiu č. I, ktoré „trestajú“ subjekty snažiace sa o využitie moderných technológií, ktorých používanie zakotvuje samotný zákon, je reálne spôsobilá vytvoriť prekážku ďalšej modernizácie a elektronizácie. Inými slovami, pokiaľ zo strany štátu existuje požiadavka a snaha o implementáciu digitálnych technológií a transformáciu na primárne elektronickú komunikáciu, je nutné, aby sa vytvorili vhodné a spravodlivé podmienky ich používania.

Opätovne uvádzame, že tieto snahy však za žiadnych okolností nemôžu byť na neprospech adresátov právnych noriem, či dokonca porušovať ich základné práva.

Považujeme za potrebné taktiež pripomenúť, že prezentované názory za žiadnych okolností nevyklúčujú možnosť obmedzenia práva prístupu k súdu v podobe nutnosti splnenia týchktorých formálnych požiadaviek vyžadovaných právnymi predpismi. Napríklad, žaloba, z ktorej nevyplýva, resp. z ktorej nie je možné zistiť aktívne a pasívne legitimovaného a predmet sporu, logicky nemôže predstavovať podanie s účinkami, ktoré so žalobou spĺňajúcou formálne požiadavky spája zákon. Na druhej strane je však dôležité dôkladne uvažovať o tom, aké závažné dôsledky by so sebou malo priniesť nesplnenie niektorých formálnych požiadaviek a aký je ich primárny účel.

VI. ZÁVER

Požiadavka zrýchlenia súdnych konaní a odbremenenia všeobecných súdov od „jednoduchých sporov“ má v 21. storočí neopomenuteľný význam. Zohľadňujúc zákonodarcom vytýčené ciele možno zavedenie úpravy upomínacieho konania do právneho poriadku Slovenskej republiky hodnotiť pozitívne. Na strane druhej je potrebné zvážiť riziká a prínosy, ktoré so sebou takáto snaha prináša.

V predložennom príspevku sme analyzovali dve diametrálne odlišné rozhodnutia Ústavného súdu SR týkajúce sa obdobných skutkových okolností. Ťažiskom predmetnej komparácie bolo zhodnotenie oboch prístupov a posúdenie dôsledkov nepodania odporu prostredníctvom na to určeného elektronického formulára podľa zákona o upomínacom konaní.

Na základe rozboru odôvodnení predmetných rozhodnutí možno konštatovať, že Ústavný súd SR v rozhodnutí č. I zvolil výsostne formalistický prístup a odpor odmietol výlučne z dôvodu nesplnenia požiadavky jeho odoslania prostredníctvom predpísaného elektronického formulára. Naproti tomu, v rozhodnutí č. II sa Ústavný súd SR podrobnejšie zaoberal konzekvenciami pripustenia formalistického výkladu (a teda odmietnutiu odporu výlučne pre jeho neodoslanie na elektronickom formulári) v kontraste k porušeniu práva na súdnu ochranu. Rozhodnutie č. II tak opúšťa dogmatické nasledovanie znenia zákona a predmetnú otázku rieši v širších súvislostiach.

Požiadavka zrýchlenia súdnych konaní a odbremenenia všeobecných súdov prostredníctvom automatizácie spracovania formulárov je podľa nášho názoru plne legitímna. Je však nutné poukázať na to, že túto požiadavku nemožno za žiadnych okolností bezbreho povyšovať nad garantované základné ľudské práva a slobody adresátov právnych noriem. Zastávame názor, že v praktickej rovine nesmie dochádzať k patovým situáciám, v rámci ktorých sa strana sporu nebude môcť účinne brániť, resp. domáhať ochrany svojich práv výlučne z dôvodu, že z jej strany nedôjde k naplneniu formálnej požiadavky, t.j. k odoslaniu odporu prostredníctvom elektronického formulára. Zjednodušene povedané, v danej situácii je dotknutej osobe odňaté právo na súdnu ochranu, s potenciálnymi závažnými dôsledkami v jej majetkovej sfére, a to iba z dôvodu, že nenaplnila formálnu požiadavku, ktorej účelom je *de facto* „spohodlenie“ súdneho konania. Je nutné opätovne zdôrazniť, že odpor žalovaného v upomínacom konaní predstavuje jeho jediný prostriedok obrany. Domnievame sa, že už len samotná táto skutočnosť odôvodňuje potrebu precíznejšieho a miernejšieho zohľadnenia okolností, za ktorých dochádza

k podávaniu odporu, a vylučuje správnosť výsostne formalistického nasledovania zákonných požiadaviek vo vzťahu k elektronickým formulárom.

Záver o bezvýnimočnom lipnutí na dodržaní podmienky odoslania podaní prostredníctvom na to určených formulárov nepovažujeme za správny. Zastávame názor, že v danej situácii musí byť zachovaná nielen listinná, ale aj elektronická alternatíva - zaslanie podania prostredníctvom portálu slovensko.sk, služby Všeobecná agenda - a to o to viac, ak je tento spôsob komunikácie so súdmi v iných veciach všeobecne akceptovaný.

Na podklade vyššie prezentovaných záverov zastávame názor, že v oboch prezentovaných situáciách došlo postupom Okresného súdu Banská Bystrica k porušeniu práva žalovaného na súdnu ochranu. Rozdielny prístup Ústavného súdu SR k predmetnej otázke nemožno považovať za ideálny a v praktickej rovine môže mať zásadné konzekvencie. V záujme zachovania dostatočnej miery právnej istoty, ako i za účelom ochrany subjektívnych práv účastníkov upomínacieho konania je na mieste požiadavka zjednotenia právnych názorov senátov Ústavného súdu SR.

KEÚČOVÉ SLOVÁ

Elektronizácia, digitalizácia, právo na súdnu ochranu, elektronická komunikácia

KEY WORDS

Electronization, digitalization, the right to judicial protection, electronic communication

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BRÖSTL, A. a kol.: Ústavné právo Slovenskej republiky. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 187-188. ISBN 978-80-7380-248-6.
2. ČOLLÁK, J.: Zákaz zneužitia práva v súkromnom práve a v práve obchodných spoločností. Praha: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-724-8.
3. CHALUPA, R.: Rozkazní a upomínací řízení ve věcném záměru ČRS. In: LAVICKÝ, P. - DOBROVOLNÁ, E. - VALDHANS, J. (eds.). DNY PRÁVA 2018 – DAYS OF LAW 2018, Část VI. Reforma civilního procesu. Sborník z konference. Brno: Masarykova univerzita, 2019. s. 49 – 60. ISBN 978-80-210-9374-4.
4. DRGONEC, J.: Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax. 2. prepracované a doplnené vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019. s. 187-188. ISBN 978-80-8960-374-9.
5. FÁBRY, B. - KASINEC, R. - TURČAN, M.: Teória práva. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. s. 273 a nasl., s. 283 a nasl. ISBN 978-80-8168-595-8.
6. MAJERČÁK, T.: Ústavná koncepcia osobných práv a slobôd. In: Právny obzor: teoretický časopis pre otázky štátu a práva. roč. 91, 2008, č. 1. s. 16 – 29. ISSN 0032-6984.
7. MALANÍK, M.: Důvodové zprávy a úmysl zákonodárce: teoreticko-empirický pohled. In: Časopis pro právní vědu a praxi. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta. roč. XXIX, 2021, č. 2. s. 325 – 343. ISSN 1805-2789. DOI: <https://doi.org/10.5817/CPVP2021-2-6>.
8. PALÚŠ, I. - SOMOROVÁ, E.: Štátne právo Slovenskej republiky. 3. vydanie. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2014. s. 387 a nasl. ISBN 978-80-7097-787-3.
9. ŘEHULOVÁ, L.: Upomínací řízení v německém civilním procesu aneb jak vymoci peněžitou pohledávku za německým dlužníkem. In: Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví. Praha: C.H. Beck. roč. 18, 2010, č. 9. s. 315 – 322. ISSN 1210-6410.
10. TREŠČÁKOVÁ, D. - MICHALOV, L. Elektronické dokumenty - ich reálne využitie a aplikácia pri riešení sporov vzniknutých z elektronického obchodovania. In: Právo, obchod, ekonomika V. : zborník vedeckých prác. - Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015. s. 488 - 499 ISBN 978-80-8152-315-1.

11. TVRDÍKOVÁ, L.: Důležitost kontextu při používání judikatury. In: Časopis pro právní vědu a praxi. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta. roč. XXVIII, 2020, č. 4. s. 587 – 612. ISSN 1805-2789. DOI: <https://doi.org/10.5817/CPVP2020-4-3>.
12. VEČEŘA, M. - GERLOCH, A. - SCHLOSSER, H. - BERAN, K. - RUDENKO, S.: Teória práva. 5. rozšírené a doplnené vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, 2013. s. 320 a nasl. ISBN 978-80-8155-001-0.
13. VOJČÍK, P. a kol.: Občianske právo hmotné. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. s. 171 – 177. ISBN 978-80-7380-402-2.

ZOZNAM SÚDNYCH ROZHODNUTÍ

1. Uznesenie Ústavného súdu SR, č. k. I. ÚS 472/2020-20, zo dňa 20.10.2020.
2. Nález Ústavného súdu SR, č. k. III. ÚS 380/2020-34, zo dňa 30.03.2021.

KONTAKTNÉ ÚDAJE AUTOROV

JUDr. Vladimír Filičko, PhD.

odborný asistent

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Právnická fakulta, Katedra občianskeho práva

Kováčska 26, 040 75 Košice, Slovenská republika

Telefón: +421 55 234 4165

E-mail: vladimir.filicko@upjs.sk

Mgr. Michal Sokol

Interný doktorand

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Právnická fakulta, Katedra obchodného práva a hospodárskeho práva

Kováčska 26, 040 75 Košice, Slovenská republika

Telefón: +421908815379

E-mail: michal.sokol@upjs.student.sk